

DESZCZÓWKA

Wstęp. Eksplikacja: Nazwy. Opozycje. Własności. Lokalizacja. Czas. Obiekt. Wykorzystanie. Ekwiwalencja. Symbolika. **Bibliografia.**

Woda, która spada z nieba, zapładnia i posila ziemię, to gwarant życia, płodności i zdrowia. Jest to woda czysta i młoda, dlatego stosowano ją w praktykach magicznych i leczniczych, szczególnie w leczeniu chorób skóry i oczu. Wysoko ceniono deszczówkę wiosenną i zbieraną w dniu św. Pawła (28 IV).

Praktyka gromadzenia wody deszczowej i jej rytualnego oraz praktycznego wykorzystania była znana wielu kulturom. Zbiorniki na deszczówkę i specjalne jej odprowadzenia budowali Majowie, Chińczycy oraz starożytni Rzymianie Bieg Kaleb 361. Zgodnie z indyjskimi i semickimi wyobrażeniami, obmycie ciała lub pokropienie go wodą deszczową (z nieba), czy też zaczerpniętą ze świętych źródeł (z ziemi), miało mieć moc oczyszczającą Kow Lek 81 i ochronną Bieg Kaleb 361. W kulturze żydowskiej deszczówka to woda koszerne (tj. stosowna). By ją zebrać, budowano specjalne zbiorniki na dachach. Rytualne kąpiele oczyszczające w tych *wodach życia* zalecane były żydowskim kobietom po menstruacji, przed ślubem i po porodzie (do osiągnięcia czystości rytualnej pożycia małżeńskiego) Bieg Mat 94; w związku z tym, że nieczystość kobiet mogła przejść na mężczyzn, oczyszczali się i oni (szczególnie przed Jom Kipur i szabasem) Unt Żyd 193. W mykwie (łaźni) myto również naczynia kupione od nie-Żydów Unt Żyd 193. Wedle wierzeń ludów europejskich, deszczówka zebrana w czyste naczynie (zwłaszcza w Dzień Wniebowstąpienia i prosto z nieba) ma sprzyjającą moc De Vries Dic 380.

* * *

≡ **Deszczówka**, też **deżdżówka** Karł SJP, to ‘woda z deszczu’ – analogicznie jak **śniegówka** ‘woda śniegowa’, **kranówka** ‘woda z kranu’ – utworzona formantem -ówka, wykorzystanym do utworzenia nazwy płynów, por. **pępówka**, **księżycówka**, **bocianówka**, **wiśniówka**. W podobnym znaczeniu funkcjonuje **dżdżownica** (od **deżdż** ‘deszcz’) SGP PAN 7/340, opisowo też **woda deszczowa** K 7 Krak 144, **dżdżysta woda** NKPP Jan św. Chrzciiciel 1, a we współczesnej polszczyźnie ogólnej – **woda opadowa**.

Wtórnie **deszczówką** nazywa się także: ‘chroniący przed deszczem nieprzemakalny kaptur, parasolkę i rodzaj kaloszy damskich’ (zwykle w l. mn.), ‘rodzaj cienkiego (czyli przypominającego konsystencją wodę) wina’, ‘rurę kanalizacyjną służącą do odprowadzania wody deszczowej’, ‘ukleję (rybę żerującą podczas deszczu)’.

↔ D., uważana za wodę żywą, młoda jest przeciwstawiana wodom stojącym (np. w stawach) – martwym, starym K 15 Poz 5, →woda.

○ D. jest c z y s t a (w przeciwieństwie do wody z kałuży, →kałuża) i m i ę k k a: **deszczówka to miękka woda** TN Krasieczyn 1985, tj. woda o małej zawartości soli, głównie wapniowych.

D. sprawia, że wszystko rośnie. Wierzono, że jeśli stać pod deszczem, szczególnie pierwszym deszczem wiosennym, to się urośnie Wisła 1905/169, →deszcz majowy.

Zebrana w dziuplach uważana była za świętą K 51 Sa-Kr 54.

Δ Szczególne własności ma mieć D. która zbiera się na/w ważnych, z kulturowego punktu widzenia, obiektach, np. w wydrażeniach kamieni polnych K 15 Poz 74, Kul Wiel 3/494, 3/516, w wykrocie drzewa Kot San 172, w dziuplach K 51 Sa-Kr 54, we wgłębieniach między konarami drzew (nazywanych *studzienkami*) Kot Podg 80. Ceniono również D. spadłą z okapu (w myśl zasady *Co w okapie, to i skapie* Bieg Koleb 97). Sądzone także, że woda deszczowa nabiera własności obiektów, na których pozostaje, np. na *łajnie krowskim* Święt Nadr 611, 633, na niektórych roślinach (np. szczeci leśnej), zob. niżej.

∞ D. zebraną w dniu św. Pawła (28 IV – koniec kwietnia dla roku agrarnego był bardzo ważnym okresem prognostycznym; deszcz padający w tym dniu to znak urodzajnego roku) leczono różne choroby i zabezpieczano nasiona przed siewem (lejąc w nie wodę deszczową) K 7 Krak 175. Do zabiegów magicznych używano D. zebranej przed wschodem słońca Kot San 172.

◆ D. *łapie się/zbiera* powsz. Jej nadmiar odprowadza się/wyprowadza specjalnymi odpływami powsz.

♣ D. to woda, która raczej się nie pije, bo jest pozbawiona wszelkich minerałów, jakie zawiera →woda źródłana. Wedle legend żoła 113 i kania spijają resztki wody deszczowej 112 z liści 112b, z kamienia 112b, Bieg Koleb 191; spadłą z nieba 112c; z kałuży i w brudnych dołach. *Pije, bo musi, bo kiedyś popadła w ciężki grzech* Dek Sier 188. Stąd też fraz. *jak kania dżdżu czeka* (pragnie i in.) NKPP kania 1, →deszcz.

D. natomiast świetnie nadaje się do mycia: ma powodować, że umyta nią dziewczyna jest piękna Bieg Koleb 191, 360, ma zdrowe i piękne włosy Wisła 1895/503, Gaj Rozw 59, Święt Nadr 629, Gór Lim 60, *bo deszczówka do mycia głowy jest dobra* TN Krasieczyn 1985. Szczególnie ceniono *deszczówkę marcową* K 7 Krak 143 i pierwszą D. majową, podobne własności przypisywano wodzie źródlanej i rosie. Sądzone także, że woda deszczowa, polana na głowę z wylenionej skórki węża, sprawi, że włosy będą się kręcić Święt Nadr 629. Obmycie D. ma czynić cerę białą Wisła 1889/508. Uważano przy tym, że deszczówka marcowa chroni skórę od piegów K 7 Krak 144, K 23 Kal 79, podobnie jak zebrana w czasie grzmotów i piorunów K 7 Krak 144, Bieg Koleb 369, zaś majowa wybiela opaloną skórę twarzy Wisła 1889/508–509.

Mycie lub kąpanie w wodzie deszczowej ma być sposobem skutecznym w różnego rodzaju chorobach, np. przeciw wycieńczeniu (angielskiej chorobie): „Wieczorem nabiera się w milczeniu, nie oglądając się po za siebie, wody deszczowej pełne wiadro, wlewa się do balji, trzy razy przeprowadza się w tej wodzie łeb koński od wschodu ku zachodowi i kąpie się dziecko, koszulę zaś jego drze się przez pół. W końcu odnosi się znów, nic nie mówiąc i nie oglądając się, wodę i koszulę do dołu” Bieg Koleb 369.

Zabraniano jednak używania D. do pierwszej kąpieli dziecka, „bo choroby wszelkie będzie w sobie wciągało” K 26 Maz 94, podob. K 42 Maz 393, bo mu będzie ciec z ucha Bieg Mat 140.

W pieśniach ludowych *ukąpanie* przez deszcz, *wykołysanie* przez wiatr, *ozłocenie* przez słońko to warunki, których spełnienie sprawia, że góral staje się mężczyzną: *Urośłek jak sosna w lesie przy jałowcaku, descyk mie wykąpał na holi przy owcaku. Descyk mie wykąpoł, słońko ozłociło* 86b.

D. powsz. używano do prania TN Krasiczyn 1985. Jest wykorzystywana do podlewania roślin w ogrodzie i w domu powsz.

D. stosowano również w praktykach leczniczych i magicznych. Zebranej między liśćmi szczeci leśnej, używa się, aby wzmocnić słabe oczy ZWAK 1882/249; nikną też od niej liszaje i wrzody ZWAK 1882/249; w wodzie deszczowej, która spadła ze strzechy w cebrzyk postawiony na sosze (*socha* jeden z 4 słupów ścian chaty); kurzajek pozbywano się, maczając je trzykrotnie w wodzie po deszczu, jaka zgromadziła się na *łajnie krówskim* Święt Nadr 611; przeciw żółtaczce zalecano przeglądanie się w D., jaka osiadła na *krówskim łajnie* Święt Nadr 633, w przekonaniu, że żółte pójdzie do żółtego Bieg Lecz 225; od bólu zębów – obcięte w piątek paznokcie zawijano w papierek i zakopywano w dołku pod rynną lub strzechę, gdzie spada D. K 46 Ka-S 468. Woda zebrana ze *studzienki* (wgłębienie między rozgałęzieniami stuletniego buka) była zalecana na *gościec* Kot Podg 80.

Wierzono, że jeśli dziewczyna posmaruje skronie D. zebraną w wydrążeniach kamieni polnych, będzie znać myśli interesujących ją mężczyzn K 15 Poz 74, Kul Wiel 3/494, 3/516. Obmycie strzelby wodą deszczową zebraną z wykrotu drzewa szpilkowego przed wschodem słońca miało czynić strzelbę celną Kot San 172.

≈ D., → wodę źródlaną i → rosę łączy podobna charakterystyka kulturowa (ujmowanie ich w kategoriach czystej życiodajnej wody). Często używano ich wymiennie, np. do mycia włosów K 7 Krak 143, a także w praktykach magicznych K 15 Poz 74, Kul Wiel 3/494.

✠ D. przez swe pochodzenie z nieba symbolizuje świętość K 51 Sa-Kr 54, czystość i życie K 15 Poz 5 oraz młodość, zdrowie i urodę Bieg Koleb 360.

BIBLIOGRAFIA: De Vries Dic 380, Kow Lek 81, Unt Żyd 193.

→ DESZCZ, DESZCZ MAJOWY, KAŁUŻA, ROSA, WODA, WODA ŹRÓDLANA.

Joanna Szadura